

Tenojoki on saamelaiskulttuurin saivo

Tenojoen lohenkalastukseen liittyvät kysymykset nousevat aika ajoin julkisuudessa esille. Harvemmin kuitenkin Tenojoen vesistöalueen lohta ja lohen kalastusta tarkastellaan ekologisena kokonaisuutena, jossa pääuoman lisäksi jokaisella sivu- ja joenosalla on oma siihen sopeutunut lohikantansa. Tenojoen lohen ominaisuuksiin kuuluu, että se on elinkierroltaan erittäin hyvin sopeutunut tulemaan toimeen Jäämereen laskevassa Tenossa sekä sen monissa sivujoissa. Lohenpoikaset kasvavat kudun jälkeen 3-5 vuotta joen virta ja -koskialueilla ennen vaellustaan Jäämereen. Jäämerellä ne kasvavat sukukypsäksi runsaalla kalaravinnolla. Tenojoen lohen luontaiseen sopeutumiseen kuuluvat oleellisena osana syönnösvaellukset Pohjois-Atlantin ja Pohjoisen Jäämeren alueella sekä kutuvaellus Tenojoessa sijaitsevien lisääntymisalueiden (kutualueiden) välillä.

Nykyisen tietämyksen mukaan Tenon lohien nouseminen merestä kotijokeensa tiettyä aikana, nousun ulottuminen kymmenien tai jopa satojen kilometrien päähän jokisuusta sekä vastaavasti lohien lisääntyminen joen ja sivujokien eri osissa, on perinnöllinen ominaisuus. Niinpä Tenojoella jokaisella joen osalla ja siihen laskevalla sivujoella on eri aikoina nousevat osakannat, mikä mahdollistaa pitemmän kalastuskauden ja saaliin tasaisemman jakautumisen vesistöalueen eri osille. Tenojoen lohikanta koostuu siten eri aikoina Jäämerestä Tenoon nousevista, pääuoman ja sivujokien eri osilla lisääntyvistä osakannoista, joiden säilyttäminen ja vahvistaminen muun muassa Kaarasjoen ja Inarinjoen alueilla, on mitä ajankohtaisin asia.

Tenojoen vesistöalueen lohikantojen ylläpito ja lisääminen on tällä hetkellä riippuvainen lähes yksinomaan Tenojoen kalastuksen tehon säätelystä ja sen onnistumisesta, koska em. lohien on istuttaminen kantojen lisäämiseksi on kokonaisuudessaan kielletty. Tenojoen lohikantojen säilyminen ja lisääntyminen edellyttää myös Tenovuonossa tapahtuvan kalastuksen vähentämistä.

Norja on kieltänyt ajoverkkokalastuksen vuodesta 1989 lähtien koko Norjan rannikolla omalla kalastusvyöhykkeellä. Norja on myös rajoittanut Finnmarkin ulkopuolisten alueiden vuonojen kiilanuotta ja -koukkuverkkokalastusta.

Tenojoen loheen kohdistuva pyynti tapahtuu joen lisäksi tällä hetkellä enää Tenovuonossa ja muissa vuonoissa Pohjois-Norjassa. Kun Pohjois-Atlantin lohenkalastus on kielletty Nascon sopimuksella vuodesta 1984 lähtien on selvää, että Tenojoen lohikantojen säilyttäminen ja lisääminen riippuu mitä suurimmassa määrin Tenojoen ja Tenovuonon kalastuksen säätelystä. Nyt olisikin aika tarkastella Tenojoessa tapahtuvaa lohen kalastusta uudesta lähtökohdasta käsin. Tarpeelliset lohen kalastuksen säätelytoimenpiteet on ulotettava Tenovuonoon mm. siten, että viikkorauhoitusta pidennetään. Tällä hetkellä Tenon loheen ei avomerellä enää kohdistu minkäänlaista pyyntiä lukuun ottamatta Färsaarten kiintiökohtaisia saaliita. Näin ollen Tenojoen lohikantojen lisääminen riippuu yksinomaan Tenojoessa ja -vuonossa tapahtuvan kalastuksen säätelyn tehosta. Lisäksi Tenojoen lohenkalastuksen uudelleen arvioinnissa on huomioitava kutuvaltio periaatteen toteutuminen.

Lohenpoikastuotannon lisäämiseen on vielä huomattaviakin mahdollisuuksia erityisesti vesistöalueen yläosissa, joissa on runsaasti vajaatuotannossa olevia virta- ja koskialueita. Sen vuoksi on suojeltava lohen elämänsä elämänkierron kaikkia vaiheita, jotta Tenojoen vesistöalueen lohikantojen monimuotoisuus voitaisiin vahvistaa nykyisestään. Kutulohia on saatava nousemaan vesistöalueen yläosiin huomattavasti nykyistä enemmän. Se edellyttää eri kalastustapoihin ja kalastajaryhmiin kohdistuvien rajoitusten puolueetonta tarkastelua Tenovuonolta aivan vesistöalueen ylimpiin osiin asti; kaikkialla

lohen nousualueella. Ko. tarkastelutyössä tulee puolueettomasti selvittää Tenojoen ja sen kalastuskelpoisen lohikannan taloudellinen merkitys vesistöalueen saamelaisväestölle ja elinkeinoelämälle.

Mahdollisimman suuri lohen luontainen poikastuotanto luo pohjaa lisätä lohenkalastukseen perustuvia jokivarren saamelaisten toimeentulomahdollisuuksia eri tavoilla. Se koskee myös paikallisten saamelaisyrittäjien mahdollisuuksia saada merkittäviä lisäansioita taloudellisilta heijastusvaikutuksiltaan merkittävää luokkaa olevasta matkailukalastuksesta.

Jouni Kitti
entinen saamelaispoliitikko

LK 1.7.08